

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

Lapsiasiavaltuutetun lausunto kokonaisuudessaan on luettavissa lapsiasiavaltuutetun verkkosivuilla lapsiasia.fi/lausunnot.

Kuten ehdotuksen johdannosta käy ilmi, ensimmäiset kansalliset medialukutaitolinjaukset julkaistiin vuonna 2013 nimellä ”Hyvä medialukutaito. Suuntaviivat 2013–2016”. Vuonna 2019 linjaukset päivitettiin julkaisemalla ”Medialukutaito Suomessa – Kansalliset mediakasvatuslinjaukset”. Lapsiasiavaltuutettu on samaa mieltä siitä, että mediakentän ja yhteiskunnan muutosten vuoksi linjausten päivittämisen tarve on ilmeinen.

Lapsiasiavaltuutettu pitää kansallisia mediakasvatuslinjauksia erittäin tärkeinä. Mediakasvatus on keskeistä muun muassa yhteiskunnan turvallisuuden ja demokratian kannalta. Mediakasvatus on merkityksellistä myös useiden lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 13 artikla velvoittaa valtiota takaamaan lapsen oikeuden sananvapauteen. Sananvapauteen liittyvät läheisesti myös lapsen oikeus saada tietoa tiedotusvälineistä (17 artikla) ja oikeus saada koulutusta (28 artikla). Linjausten kannalta olennaisia ovat myös lapsen oikeus yksityisyyteen (16 artikla) sekä oikeus saada suojelua väkivallalta (19 artikla). Kaikkien oikeuksien toteutumista myös digitaalisissa ympäristöissä tulisi tarkastella myös LOSin neljän yleisperiaatteen kautta: syrjimättömyys (2 artikla), lapsen edun mukaisuus (3 artikla), oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla) sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen (12 artikla).

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentista nro 25 digitaaliseen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista. Yleiskommentissa komitea avaa tulkintaansa siitä, miten sopimusvaltioiden tulisi toimeenpanna LOS digitaalisten ympäristöjen näkökulmasta. YK:n lapsen oikeuksien komitea painottaa yleiskommentissaan (kohdat 104–105) lapsen oikeutta saada digitaalisen lukutaidon opetusta, joka sisältää muun muassa opetusta digitaalisissa ympäristöissä tapahtuvaan turvalliseen sisällöntuotantoon, yhteistyöhön, osallistumiseen,

vuorovaikutukseen ja kansalaisvaikuttamiseen. Mediakasvatuksessa tulisi huomioida myös kriittinen tiedon arviointi, ohjeistus luotettavien tietolähteiden löytämiseen, virheellisen ja puolueellisen tiedon tunnistaminen sekä oikeusturvakeinot ja tukimahdollisuudet ongelmatilanteissa. Mediakasvatuksessa olisi syytä huomioida myös verkkovihalta, ihmiskaupalta ja väkivallalta suojautuminen, vahinkoja vähentävät selviämistrategiat, omien ja muiden henkilötietojen suojaaminen ja lasten sosiaalisten ja tunnetaitojen kehittyminen. Komitea muistuttaa myös opettajien täydennyskoulutuksen tarpeesta.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Ehdotetuissa linjauksissa kuvataan mediakasvatuksen nykytilaa (s. 7–9 ja liitteet 1–2). Ehdotuksen mukaan nykytilan kuvaus perustuu keväällä 2025 toteutettuun mediakasvatuslinjausten arviointikyselyyn sekä henkilöhaastatteluihin. Liitteessä 1 esitellään tarkemmin vuoden 2019 linjausten arvioinnin yhteydessä saatuja tuloksia. Liitteessä kuvataan myös eri viranomaisten (mm. KAVI, ministeriöt, virastot) työtä medialukutaidon edistämiseksi sekä kolmannen sektorin toimijoita, jotka edistävät ja/tai tukevat medialukutaitoa ja mediakasvatusta.

Liitteessä 2 kuvataan mediakasvatuksen rahoitusta, joka nähdäänkin mediakasvatuksen toimijoiden keskuudessa yhtenä suurimmista haasteista (s. 8).

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että nykytilan kuvaus jää melko suppeaksi sen keskittyessä kuvaamaan ainoastaan vuoden 2019 arvioinnin tuloksia. Ehdotuksen liitteessä 6 luetteloidaan keskeisiä asiakirjoja valtionhallinnon ja Euroopan unionin tasolla, mutta jää epäselväksi, miten nämä asiakirjat on huomioitu ehdotuksessa. Esimerkiksi lasten ja nuorten digitaalisen median vapaa-ajan mediankäytön suositukset liittyvät näkemyksemme mukaan hyvin olennaisesti myös valmisteltaviin mediakasvatuslinjauksiin. Linjauksissa olisi voitu kertoa, millä tavalla suositukset ja valtioneuvoston kanslian tekemä esiselvitys sosiaalisen median käytön rajoittamisesta lapsilta ja nuorilta vaikuttavat mediakasvatukseen ja nyt valmisteltuihin linjauksiin. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan mediakasvatuksen roolia tulisi painottaa selvästi nykyistä enemmän, kun puhutaan lasten digitaalisen median käytöstä ja sen rajaamisesta.

Lopussa tuodaan esiin myös erilaisia medialukutaitotutkimuksia (s. 29–30), mutta epäselväksi jää, miltä osin ehdotetut linjaukset perustuvat tutkittuun tietoon lasten medialukutaidon nykytilasta.

Lapsiasiavaltuutettu pitää valitettavana, ettei ehdotuksesta ainakaan ilmene, että vuoden 2019 linjausten arvioinnissa olisi kysytty tai hyödynnetty lasten ja nuorten näkemyksiä mediakasvatuksen vahvuuksista ja haasteista. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että jatkossa osana mediakasvatuslinjausten arviointia ja kehittämistä tulee kuulla ja ottaa huomioon lasten ja nuorten näkemykset ja mielipiteet.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

-

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Tavoitteet ja toimenpiteet

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotettujen linjausten tavoitteita ja toimenpiteitä kannatettavina. Lapsiasiavaltuutettu kuitenkin huomauttaa, että ehdotetut linjaukset jäävät hyvin yleisen tason tavoitteiksi ja toimenpiteiksi.

Ehdotuksessa kuvataan 23 erillistä toimenpidettä kolmen päätavoitteen saavuttamiseksi. Toimenpiteissä huomioidaan muun muassa yhteisön merkitys tasapainoisen media-arjen luomisessa, tarve mediakasvatuksen moninaisuudelle (erilaiset kieliryhmät, kulttuuritaustat, oppimistavat ja identiteetit huomioiden) sekä tarve selvittää eri-ikäisten mediankäyttöä ja toimintaa reilun ja turvallisen mediankäytön edistämiseksi. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että lasten mediankäyttöä ja erityisesti lasten omia näkemyksiä mediasta ja sen käytöstä selvitettäisiin säännöllisesti. Nämä selvitykset tarjoaisivat vahvan perustan sekä lasten mediankäyttöä koskeville suosituksille ja rajoituksille että mediakasvatuksen kehittämislle. Esimerkiksi lasten mediabarometri on toteutettu Suomessa vain kerran, vuonna 2010, Mediakasvatusseuran toimesta. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus sisältää joitain lasten ja nuorten mediankäyttöä sisältäviä kysymyksiä ja vuonna 2025 siinä oli laajemmat osat lasten ja nuorten mobiilipuhelinten ja sosiaalisen median käyttöön liittyen. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus osoitti paitsi sen, miten valtavia tietoaukkoja meillä on aiheesta, myös sen, miten arvokasta lapsilta ja nuorilta kerätty tieto on käytännön politiikkatoimia suunniteltaessa.

Vaikka linjaukset ovat ylätasoisia, lapsiasiavaltuutettu pitäisi toivottavana, että toimenpiteissä eriteltäisiin edes osin eri väestöryhmiä. Lapset ovat ikänsä ja asemansa vuoksi erityisessä asemassa oleva ryhmä suhteessa mediakasvatuslinjausten ja erityisten toimenpiteiden tarpeeseen. Lapset ovat myös keskenään erilaisia. Lapsiasiavaltuutettu pitääkin tärkeänä, että jokaisen tavoitteen kohdalla tunnistetaan niiden toteutumisen kannalta erityisen haavoittuvassa tai muuten erityisessä asemassa olevat ihmisryhmät ja tarve inklusiiviselle mediakasvatukselle.

Vaikka pidämme perheiden huomioimista toimenpiteissä yleisesti ottaen myönteisenä, on esimerkiksi tavoitteiden ”5.1 Toimijuuden vahvistaminen” alle esitetyssä toimenpiteessä ”Tarjotaan tukea erilaisiin mediankäytön tilanteisiin kodeissa ja perheissä” sekä ”5.2 Osaamisen kehittäminen” toimenpiteen ”Vahvistetaan kansallista resilienssiä laajoilla tietoiskuilla ja koteihin suunnatuilla materiaaleilla” toteutumiseksi tärkeää huomioida myös lapset, jotka eivät asu perheissä (esim. lastensuojelun laitoshoidossa asuvat lapset).

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

-

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Ehdotuksen lopussa tuodaan esiin julkisen sektorin, yksityisen sektorin, kolmannen sektorin sekä korkeakoulujen ja tutkimusorganisaatioiden roolia kansallisten mediakasvatuslinjausten toimeenpanossa. Toimeenpanon seurannasta vastaa Taide- ja kulttuurivirasto (Kuvi) opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauksessa (s. 29).

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että linjausten toimeenpanon osalta jää hieman epäselväksi, mikä rooli lopussa kuvatuilla, erityisesti julkisen sektorin, toimijoilla on tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisessa.

Ehdotuksessa tunnistetaan, että linjausten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää toimialarajat ylittävää yhteistyötä (s. 20). Lapsiasiavaltuutettu korostaakin, että on ehdottoman tärkeää, että linjaukset huomioidaan kaikessa niitä koskevassa toimeenpanossa yhtenevästi eri toimijoiden taholta. Katsomme, että tavoitteiden ja toimenpiteiden toimeenpanon konkretisointi eri toimijoiden osalta voisi edesauttaa yhteistyön hahmottamista ja tosiasiallista toteutumista.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

-

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu pitää kansallisia mediakasvatuslinjauksia erittäin tärkeinä. Mediakasvatus on keskeistä yhteiskunnan turvallisuuden ja demokratian kannalta.
- Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan mediakasvatuksen roolia tulisi painottaa selvästi nykyistä enemmän, kun puhutaan lasten digitaalisen median käytöstä ja sen rajaamisesta.
- Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että jatkossa osana mediakasvatuslinjausten arviointia ja kehittämistä tulee kuulla ja ottaa huomioon lasten ja nuorten näkemykset ja mielipiteet.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotettujen linjausten tavoitteita ja toimenpiteitä kannatettavina. Ehdotetut linjaukset jäävät kuitenkin hyvin yleisen tason tavoitteiksi ja toimenpiteiksi.

- Tavoitteiden ja toimenpiteiden toimeenpanon konkretisointi eri toimijoiden osalta voisi edesauttaa toimialarajat ylittävän yhteistyön hahmottamista ja tosiasiallista toteutumista.

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

-

Saukkola Jenni
Lapsiasiavaltuutetun toimisto